

УДК 371.13:811.111

Н. М. Карпенко,

кандидат педагогічних наук, доцент;

В. В. Смелянська,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ МОВНОЇ ШКОЛИ

У статті досліджено особливості навчання іншомовних умінь студентів-філологів молодших курсів за допомогою інтерактивних технологій навчання на заняттях із домашнього читання. Автори з'ясовують основні характерологічні особливості дискусії, розглядають етапи організації навчального процесу із застосуванням технологій "займи позицію" та "зміни позицію", пропонують систему вправ із їх використанням для обговорення дискусійних питань під час читання художніх творів.

Ключові слова: інтерактивна технологія, дискусія, вправа, заняття англійської мови з домашнього читання.

Постановка проблеми. Згідно з Програмою з англійської мови для університетів практична мета курсу "Практика усного та писемного мовлення" полягає у формуванні у студентів іншомовної комунікативної компетентності (ІКК), а саме забезпеченні достатньо вільного і функціонально адекватного володіння ними всіма видами мовленнєвої діяльності на англійській мові, зокрема читанням. У зв'язку з цим домашнє читання творів художньої літератури країни, мова якої вивчається, є важливим і невід'ємним аспектом навчання іноземних мов (ІМ) та може виступати засобом формування різних складових ІКК, наприклад, мовленнєвої компетентності у говорінні.

Одним із шляхів удосконалення занять із домашнього читання на початковому етапі навчання у вищій мовній школі є використання інтерактивних технологій, оскільки вони визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії з оперативним зворотним зв'язком і передбачають врахування основних методичних принципів навчання ІМ: комунікативності й ситуативно-тематичної організації навчання [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукової літератури показав, що проблема навчання читання студентів мовного ВНЗ пов'язана з різними аспектами процесу іншомовного читання, зокрема: з розглядом читання художніх творів як засобу розширення мовних знань студентів із метою вдосконалення усного мовлення (Ю. Борисов, Е. Вильялон, Л. Карпенко, В. Матвейченко та ін.), із формуванням соціокультурної компетентності в процесі читання (Л. Рудакова) тощо. Значний інтерес у контексті нашого дослідження становлять статті, присвячені питанням інтерактивного навчання ІМ (Г. Жумагулова, Н. Князева-Лязгіна, Т. Коваль, В. Нікішина). Однак більшість з них обмежуються загальними рекомендаціями щодо застосування інтерактивних технологій на уроках ІМ взагалі без урахування специфіки конкретного виду мовленнєвої діяльності.

Отже, **метою статті** є охарактеризувати інтерактивні технології "займи позицію" та "зміни позицію" та, враховуючи власний досвід роботи у вищій мовній школі, продемонструвати можливості їх використання для розвитку іншомовних умінь говоріння студентів-філологів молодших курсів на заняттях із домашнього читання.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що ще на початку 20-х рр. минулого століття у працях відомих педагогів (І. П. Павлов, С. Т. Шацький, В. М. Бехтерев та ін.) з'являються терміни "педагогічна технологія" та "педагогічна техніка". Педагогічна техніка визначалась у педагогічній енциклопедії 30-х рр. як сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку й ефективну організацію навчальних занять. Однак у сучасній педагогічній літературі й досі не існує уніфікованих визначень понять "освітні, педагогічні, навчальні технології". Дослідники нараховують близько 300 трактувань цих термінів, що різняться за формою, та за змістом, який у них вкладається. Одні науковці розуміють під терміном "технологія" управління педагогічними процесами, інші – способи організації діяльності учнів, різноманітні методи та прийоми досягнення педагогом навчальної мети тощо [2: 20].

У нашому дослідженні ми орієнтувалися на визначення поняття "інтерактивна технологія навчання" О. Пометун, Л. Піроженко, які трактують її як таку організацію навчального процесу, за якої неможлива неучасть школяра у колективному, взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії усіх його учасників процесі навчального пізнання: або кожен учень має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою та перед усім класом завдання. Інтерактивні технології навчання включають в себе чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. Крім того,

інтерактивні навчальні технології не вибираються для виконання певних навчальних завдань, а самою своєю структурою визначають кінцевий результат [2: 23].

Відтак, інтерактивні технології навчання ІМ – це така організація іншомовного мовленнєвого спілкування суб'єктів навчання, яка передбачає відповідно до цілей навчання, індивідуальних особливостей тих, хто навчається, найраціональніше комплексне застосування методів, прийомів, засобів і форм навчання з метою досягнення заздалегідь запланованого відповідного рівня ІКК.

Крім того, характерними ознаками інтерактивних технологій навчання ІМ у вищих навчальних закладах є: активність, колективність, комунікативний та ситуативний характер навчальної діяльності; розвиток у тих, хто навчається, рефлексивних умінь, уваги, фантазії, уяви, спостережливості, нестандартного мислення; виховання системності, логічності, критичності і креативності мислення, а також працездатності, допитливості, пізнавальної самостійності й наполегливості в досягненні поставленої мети [1].

Використання інтерактивних технологій ефективно вирішує цілу низку завдань на уроці ІМ, наприклад: формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності на основі систематичного використання "живих" матеріалів, обговорення не тільки питань до художніх текстів, але й актуальних проблем, що цікавлять всіх і кожного; удосконалити вміння писемного мовлення, складаючи відповіді партнерам, беручи участь у підготовці рефератів, творів спільної діяльності партнерів; удосконалити вміння монологічного і діалогічного мовлення на основі проблемного обговорення тощо [3: 473].

Варто зазначити, що відповідно до програми "Практика усного та писемного мовлення", яка пропонується студентам факультету іноземних мов (напрямок підготовки 6.020303 Філологія*, спеціальність "Англійська мова і література") вже на кінець першого року навчання студенти повинні володіти монологічним і діалогічним мовленням у межах вивченої тематики, до яких висуваються досить високі вимоги, а саме: змістовність, адекватна реалізація комунікативного наміру, логічність, ясність, зв'язність, смислова і структурна завершеність, відповідність нормі і ситуації спілкування, виразність, контакт з аудитором, дотримання природного темпу говоріння. Діалогічне мовлення має додатково характеризуватися вираженням ставлення до змісту реплік співрозмовника, ініціативністю.

Із метою збереження комунікативного характеру мовної діяльності на заняттях із домашнього читання одне з основних завдань – навчити учнів обговорювати прочитане. У Великому тлумачному словнику термін "дискусія" визначається як 1) спір, суперечка окремих осіб, співрозмовників; 2) широке публічне обговорення якогось суперечливого питання на зборах, у пресі тощо [4: 223]. У поняття "обговорення" або "дискусія" входить вміння пояснити, проаналізувати вчинки дійових осіб; встановити причинно-наслідковий зв'язок подій; співвіднести події твору з особистим досвідом; визначити ідею твору.

З'ясуємо основні характеристики дискусії. Суть дискусії полягає в обміні думками на певну тему між викладачем та студентами або тільки студентами. Бажано, щоб ця тема була актуальною і мала проблемний характер, оскільки дискусія передбачає існування протилежних поглядів на обговорюване питання [5: 280]. При формулюванні теми викладач також повинен врахувати набутий життєвий досвід студентів та забезпечити умови для актуалізації раніше засвоєних ними знань [6: 81].

Структурний склад елементарного монологічного висловлювання кожного учасника дискусії при цьому має такий вигляд: 1) теза (думка, яка потребує доказу); 2) аргумент (думка, істину якої вже перевірено або факти, дані про об'єкт); 3) демонстрація (шлях, яким вказують на істинність або хибність тези з опорою на аргументи) [7].

У світовій практиці використання дискусії у навчанні набули поширення різні варіанти організації обміну думок між учасниками, різні технології проведення дискусії, опрацювання дискусійних питань, а саме: метод ПРЕС, неперервна шкала думок (континуум), дискусія в стилі телевізійного ток-шоу, оцінювальна дискусія, дебати тощо) [2]. Так, для демонстрації розмаїття поглядів на проблему, що обговорюється, і усвідомлення важливості протилежних позицій щодо її вирішення використовуються технології "займи позицію" та "зміни позицію".

Ми погоджуємося з українськими дослідниками, що технологія "займи позицію" корисна на початку роботи з дискусійними питаннями та проблемами після опанування студентами певною інформацією з проблеми й усвідомлення ними можливості протилежних позицій щодо її вирішення. На занятті з домашнього читання її можна використовувати після читання вдома запропонованого художнього тексту та виконання завдань, спрямованих на розуміння прочитаного, під час обговорення дискусійних питань та проблем, пов'язаних із прочитаним, їхнім власним досвідом тощо. Варто використовувати дві протилежні думки, які не мають одної (правильної) відповіді. Технологія "зміни позицію" є подібною до "займи позицію". Вона також дає можливість обговорити дискусійні питання за участі всіх студентів та дозволяє підтримати точку зору іншої людини, розвивати навички аргументації, активного слухання тощо.

Оскільки запорукою успішності дискусії є її чітка організація, то розглянемо алгоритм дій, який передбачає технологію "займи позицію":

1) запропонуйте студентам дискусійне питання та попросіть їх визначити власну позицію щодо нього, ставши біля відповідного плакату (наприклад, "погоджуюсь", "не погоджуюсь");

2) дайте завдання кожному учаснику обґрунтувати свою думку або усім, хто розділяє одну й ту саму точку зору, обговорити її і виробити спільні аргументи на її захист;

3) після викладу різних точок зору запитайте, чи не змінив хто-небудь своєї думки;

4) запропонуйте студентам назвати найбільш переконливі аргументи своєї та протилежної сторони.

Організуючи заняття з використанням технології "зміни позицію", викладач висвітлює суть проблеми, об'єднує студентів у пари, а потім у четвірки. Пари в четвірці повинні обґрунтувати протилежні позиції. Після цього викладач пропонує їм помінятися ролями і надати власні аргументи. Далі можна дозволити четвірці вільно обговорити тему, а потім підвести підсумки з усім класом [2: 68-69].

Розглянемо, яким чином відбувається реалізація цих технологій на заняттях із домашнього читання.

Так, на 1-му курсі під час обговорення подій роману П. Абрахамса "Стежкою грому", зокрема планів головного героя твору Ленні щодо організації школи, студентам були запропоновані такі завдання:

Task 1. The preacher passionately desired to see the people of Stillveld educated believing that education would change their life for the better. However, Fieta wanted Lanny to go away because she felt education would make her people unhappy. Whose point of view do you support? Join the group of the like-minded students. Give five arguments to support your viewpoint.

Task 2. Work in the same groups. What was wrong about Fieta's / the preacher's ideas? Give at least two arguments.

Task 3. What were the most persuasive arguments for and against organizing a school in Stillveld? Have you changed your mind about the suggested problem?

Обговорення питання щодо необхідності втечі Ленні та Сарі із Стілвелда можна провести з використанням технології "зміни позицію".

Task 1. Split into pairs. Take cards. If there is a plus on the card, work out three arguments for Lanny and Sarie's escape to Portuguese Africa. If there is a minus, give three against-arguments.

Task 2. Find your partners by the same colour of the cards. Offer them your arguments, listen to theirs and refute them.

Task 3. Change your roles. Give two arguments for / against Lanny and Sarie's escape.

Task 4. What is your point of view on this problem?

Із метою обговорення подій роману А. Мердок "Замок на піску" під час заняття із домашнього читання на 2-му курсі пропонуємо такі завдання:

Task 1. Mor and Miss Carter seem to have fallen head over heels in love. Do you think their love might survive? Join the group of the like-minded students. Give five arguments to support your viewpoint.

Task 2. Work in the same groups. What might be the reasons for them to stay together / to keep out of each other's way? Give at least 2 arguments.

Task 3. What were the most persuasive arguments for and against continuing their love affair? Have you changed your mind about the suggested problem?

Обговорюючи питання "Did Kitty really want to commit suicide while eating fresh green salad in a cholera-stricken town?", "Kitty's marriage was a mistake. Does this mistake justify Kitty's unfaithfulness?" та ін. з використанням запропонованого вище алгоритму пропонуємо проаналізувати поведінку головної героїні із роману С. Моєма "Розмальована завіса", який читають студенти 2-го курсу. Крім того, обговорення прислів'їв "Many waters could quench love", "What the eye doesn't see, the heart doesn't grieve for" із романа "Розмальована завіса" можна провести, використовуючи технологію "зміни позицію".

Task 1. Split into pairs. Take cards. If there is a plus on the card, work out three arguments for supporting the following proverb giving reasons and examples from the text. If there is a minus, give three against-arguments.

Task 2. Find your partners by the same colour of the cards. Offer them your arguments, listen to theirs and refute them.

Task 3. Change your roles. Give two arguments for / against the suggested proverb.

Task 4. What is your point of view on this problem?

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи зазначимо, що інтерактивні технології є перспективними у навчанні іншомовного зв'язного мовлення. Їх використання створює оптимальні умови для того, щоб навчити учнів логічно висловлювати та аргументувати власну думку в усній формі. Практичний досвід доводить велику освітню і виховну цінність дискусій. Вони вчать оперувати аргументами, критично мислити, прислуховуватися до думок інших, формувати власний погляд на проблему. В якості перспективи подальших наукових пошуків можна визначити дослідження можливості використання інших інтерактивних технологій для формування різних компонентів ІКК.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваль Т. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / Т. Коваль // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. – № 6 (26). – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/546/451>.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : [наук.-метод. посібн.] / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко ; [за ред. О. І. Пометун]. – К. : А.С.К., 2006. – 192 с.

3. Гузій Т. М. Використання інтерактивних технологій для розвитку професійного мовлення студентів у НВНЗ / Т. М. Гузій, Л. М. Гречок // Наукові записки. Серія "Філологічна". – 2009. – Випуск 11. – С. 469–473.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2009. – 1440 с.
5. Чернишова Л. Навчальна дискусія – один із прийомів формування навичок невідготовленого зв'язного мовлення / Л. Чернишова // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2007. – Вип. 2. – С. 279–283.
6. Кирилюк В. В. Педагогічні прийоми організації та проведення дискусій на заняттях з англійської мови під час підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників / В. В. Кирилюк // Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки. – 2013. – № 2 (67). – С. 79–88.
7. Карпенко Н. М. Вправи для розвитку мовленнєвих умінь дискутувати засобами іноземної мови / Н. М. Карпенко, В. В. Смелянська // Portów naukowych. Z 40 Zbiór raportów naukowych. "Międzynarodowa konferencja naukowa wymiany osiągnięć naukowych". (30.08.2014 – 31.08.2014) – Warszawa : Wydawca : Sp. z o.o. "Diamond trading tour", 2014. – С. 22–27.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Koval' T. Interaktyvni tekhnologiyi navchannia inozemnykh mov u vyshchikh navchalnykh zakladakh [Interactive Technologies to Teach Foreign Languages at Higher Educational Establishments] [Elektronnyy resurs] / T. Koval' // Informatsiyi tekhnologiyi i zasoby navchannia [Informational Technologies and Means of Education]. – 2011. – № 6 (26). – Rezhym dostupu : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/546/451>.
2. Pometun O. I. Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnologiyi navchannia : [nauk.-metod. posibn.] [The Modern Lesson. Interactive Technologies] / O. I. Pometun, L. V. Pyrozhenko ; [za red. O. I. Pometun]. – К. : А.С.К., 2006. – 192 s.
3. Guziy T. M. Vykorystannia interaktyvnykh tekhnologiyi dlia rozvytku profesynogo movlennia studentiv u NVNZ [The Usage of Interactive Technologies to Develop the Students' Professional Speech at UHEE] / T. M. Guziy, L. M. Grechok // Naukovi zapysky. Seriya "Filologichna" [Scientific Notes. Series "Philological"]. – 2009. – Vypusk 11. – S. 469–473.
4. Velykyi tлумачnyy slovnyk sychasnoyi ukrains'koyi movy [Big Modern Ukrainian Explanatory Dictionary] / [uklad. i glav. red. V. T. Busel]. – К. ; Irpin : VTF "Perun", 2009. – 1440 s.
5. Chernyshova L. Navchal'na dyskusiiia – odyn iz pryimov formuvannia navychok nepidgotovlenogo zviaznogo movlennia [The Educational Discussion as One of Receptions of Forming Skills of the Unprepared Coherent Speech] / L. Chernyshova // Teoriiia i praktyka vykladannia ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi [Theory ad Practice of Teaching the Ukrainian Language as the Foreign One]. – 2007. – Vyp. 2. – S. 279–283.
6. Kyryliuk V. V. Pedagogichni pryimy organizatsiyi ta provedennia dyskusiyi na zaniattiakh z anglis'koyi movy pid chas pidgotovky maybutnikh ofitseriv-prykordonnnykiv [Pedagogical Methods of the Organization and Usage of Discussions while Teaching Future Border Guard Officers] / V. V. Kyryliuk // Zbirnyk naukovykh prats' Natsionalnoyi akademiyi derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. Seriya : Pedagogichni nauky [The Collection of Scientific Works of the State Customs Service of Ukraine. Series : Pedagogical Sciences]. – 2013. – № 2 (67). – S. 79–88.
7. Karpenko N. M. Vpravy dlia rozvytku movlennivykh umin' diskutuvaty zasobamy inozemnoyi movy [Exercises to Develop Debating Language Skills by Means of a Foreign Language] / N. M. Karpenko, V. V. Smelians'ka // Portów naukowych. Z 40 Zbiór raportów naukowych. "Międzynarodowa konferencja naukowa wymiany osiągnięć naukowych" (30.08.2014 – 31.08.2014) – Warszawa : Wydawca : Sp. z o.o. "Diamond trading tour", 2014. – S. 22–27.

Матеріал надійшов до редакції 11.05. 2015 р.

Карпенко Н. М., Смелянская В. В. Интерактивные технологии на занятиях домашнего чтения на начальном этапе обучения иностранному языку студентов высшей языковой школы.

Статья посвящена особенностям обучения иноязычных умений студентов-филологов младших курсов с помощью интерактивных методов обучения на занятиях домашнего чтения. Авторы определяют основные характеристики дискуссии, этапы организации учебного процесса с использованием технологий "займи позицию" и "измени позицию", рекомендуют систему упражнений с их использованием для обсуждения дискуссионных вопросов во время чтения художественных произведений.

Ключевые слова: интерактивная технология, дискуссия, упражнение, занятие домашнего чтения по английскому языку.

Karpenko N. M., Smelians'ka V. V. Teaching Junior Foreign Language Students the Discussion Through the Interaction at the Lesson of Homereading at a Linguistic Higher Educational Establishment.

The research deals with the analysis of possibilities for implementing interactive technologies to achieve the appropriate level of the foreign language communicative competence. The material of the research focuses on the interactive technologies "take your position" and "change your position" to develop English language skills to discuss disputable questions while students' classroom activities at the English homereading lesson at the

beginning of studying at a linguistic higher educational establishment. The scientific methods of analysis, synthesis, description and comparison have been used in order to define the notions "educational technology", "interactive technology" in the foreign language teaching environment, "a discussion", steps of using the interactive technologies "take your position" and "change your position", develop the complex of exercises to master speaking skills with the help of the interactive technologies "take your position" and "change your position" foreseeing the proper step-by-step students' involving in the studying process. The results obtained prove the effectiveness of the interactive technologies "take your position" and "change your position" in the terms of using the system of special exercises aimed to develop foreign language speaking skills discussing controversial topics based on the read texts. The implementation of the suggested model of exercises in English homereading lessons has proven to be successful and is highly recommended by the authors of the article. As a result it is possible to develop the English language speaking competence making a homereading discussion quite engaging and thought-provoking for all students. The conclusions made underline the importance to adjust interactive technologies to the English learning process to enhance the students' foreign language communicative competence development, as well as shape educated individuals.

Key words: *interactive technology, discussion, exercise, English homereading lesson.*